

- 50 témž místě určeno, že mají mistři konat slyšení s kněžími tábořskými na svátek Jana Křtitele nejbližší příští. Také byly k tomu slyšení jmenovány osoby z obou stran, a to z osob světských i duchovních, jakož i stanoveno místo k slyšení na hradě Konopišti.

1 v roce 1423: tj. v dubnu 1423 – 6 Křiženec: mezi Mladou Vožicí a Načeradcem – 7 z hory Tábor: míněno již město Tábor (tehdejší Hradiště hory Tábor) – 11-12 Bohuslava, řečeného ze Švamberka: pan Bohuslav byl původně odpůrcem husitů, ale za svého zajetí na Táboře se přidal k tábořským a stal se hejtmánem jejich domácího vojska – 17 u hradu Konopiště: nedaleko Benešova a Poříčí – 51 na svátek Jana Křtitele: 24. června

STARÉ LETOPISY ČESKÉ

Starými letopisy českými se od dob Fr. Palackého nazývá soubor drobných kronik, psaných od sklonku bojovného husitství jako pokračování různých starších kronikářských prací a obsahujících záznamy zhruba od počátku vlády Václava IV. do doby nastoupení Habsburků na český trůn (1526). Dochovaly se v jednatřiceti rukopisech představujících řadu verzí. Psali je vesměs přívrženci husitství, ale protože šlo o lidi různého stavu, věku a náboženskopolitických názorů (nejsou zastoupeni jen straníci husitské levice, radikálního Tábora), představují celek po ideové stránce v jednotlivostech značně různorodý. Častým přepisováním, rozšiřováním a dodatečným doplňováním, popř. vypouštěním zpráv nabyly charakteru kolektivního díla, v němž je do značné míry zastřen individuální přínos jednotlivých autorů.

Unikají-li však zatím povětšinou historickokritickému rozboru (zejména pro nedostatečné vydání textů) detailní otázky týkající se jednotlivých autorů, historické hodnoty jednotlivých zpráv a ideových odstínů, v jejichž duchu různé verze vznikaly, vystupují na druhé straně tím zřetelněji rysy společné celému tomuto různorodému celku, především znaky, které jej charakterizují jako literární památku.

Literární vlastnosti souboru jsou určeny způsobem, jak vznikal. První záznamy, navazující na starší kroniky, dostávají výrazné obrysy v líčení husitských válek z velmi umírněného hlediska Příbramovy pražské strany. Nejde o systematické vyličení průběhu válečného dění, ale o jednotlivé zápisy účastníků a pamětníků. Toto první jádro Letopisů, jemuž se dostalo ucelenější podoby asi v polipanských letech, bylo velmi oblíbené, a proto je přejímaly všechny mladší přepisy; přitom bylo však i doplňováno z jiných pramenů, obměňováno z jiných politických hledisek a z tradice. – Druhým jádrem Letopisů jsou záznamy z poděbradské doby; vedle projevů příznivých vladařské politice krále Jiřího najdeme v nich i hlasy kritické. – Další relativně svébytná část Letopisů je věnována jagellonské době.

V souboru Starých letopisů českých, co do času a místa opisování (a tedy i co do lokálního charakteru interpolací a přidavků) velmi rozmanitým, rýsují se dvě hlavní skupiny, pražská a hradecká; z těchto dvou předních center rozrůstal se celek, který byl původně patrně jednotnější, až asi od doby vlády Jiřího z Poděbrad.

Hlavními znaky společnými celým Letopisům jsou bezprostřední vztah k látce a nevyumělkovaná prostota podání, vypjaté vlastenecké zaujetí, kladný vztah k Husovi, ale zároveň kritický odstup od věroučných sporů, které se jevily jako

příčina válek, a odpor proti krutým průvodním zjevům revolučních bojů. Vzhledem k doplňování a interpolacím starších záznamů jak podle paměti (buď přikrašlující staré vzpomínky nebo naopak ochablé časovým odstupem), tak z listinného materiálu, z jiných kronik, vkládáním časových písní atp. docházelo často k zpětnému ožívování, k bezděčné literární aktualizaci starších záznamů. Ta s sebou nesla ovšem na různých místech různý stupeň idealizování minulých časů. Takový tvárný postup otvíral možnost beletrizace líčených událostí (srov. Kroniku velmi pěknou o Janu Žižkovi, zde na s. 368).

Zvláštního půvabu dodává Starým letopisům českým jejich neoficiálnost. Důvěrný charakter zápisků poskytuje cenné průhledy do života tehdejší doby. Dojímavá prostota (např. v záznamech o smrti Jana Rokycany a krále Jiřího) bývá doprovázena silným citovým přízvukem, který se nezastaví ani před drsnou nadávkou papeži („vytylý bejk“). Přitom se střídá bezděčná naivita detailních zpráv očitých svědků s odborným válečnickým zájmem i s jinými hledisky podle osobního zaujetí různých autorů. Přímý pohled autorů zpráv, nezátížený tradiční učeností, dopomohl Letopisům k tomu, že budí dojem bezprostředního vztahu ke skutečnosti i v částech později interpolovaných a různým způsobem pozměněných rukopisnou tradicí. V mozaice rozmanitých pohledů na dílčí události a jednotlivých soudů vzniká v celku Starých letopisů českých jedinečné svědectví o celé době. Od Letopisů vede přímá cesta k měšťanskému kronikářství 16. století, reprezentovanému dosud nejznámějšími Paměťmi Mikuláše Dačického z Heslova.

Prosty „literárnosti“ v obvyklém smyslu realizace určitých dobových estetických požadavků, vytvářejí Staré letopisy české jako celek základnu pro pochopení toho, jak se projevíly změny vnesené do naší národní kultury husitstvím v životě a myšlení drobných vzdělanců, zemanů a hlavně měšťanstva (přívrženců husitské pražské strany). Právě měšťanské pojetí husitského přínosu kultuře, jež se v Letopisech rýsuje nejzřetelněji, stalo se základem pro rozvoj naší národní vzdělanosti za kulturní hegemonie měšťanstva v následujícím století.

Pro svou zvláštní povahu vyžádaly si ukázky v našem Výboru (seřazené nikoli podle charakteristických rukopisů různých verzí, ale chronologicky podle líčených událostí, tj. pojaté jako ukázky z památky literární, nikoli pouze historické) bohatý textověkritický a historický komentář, aby dával možnost poznat, jak texty rostly a jakou skutečnost odrážely.

(SPOR ODPUSTKOVÝ V PRAZE 1412)

Třie stínání pro odpustky

Tuto by bylo mnoho praviti, co se jest před tím dalo, než jsú tito stínání – a bylo v pondělí – a před tím v neděli zjímání; ale musím ukrátiti, než toto chci jediné pověděti. Byl sem při tom, když – bylo ten pondělí v hodinu jako třetí – mistr Jan Hus s jinými mistry a studenty přišel na
5 rathúz prose, aby jeho konšelé před se pustili. A tak se stalo, že s několika mistry vstúpil před ně, jiných všech studentuov nechali před rathúzem, jichž mohlo býti na dva tisíce. Tu mistr Hus mluvil s konšely prose jich, aby těm třem nic nečinili pro ty odpustky, a pravě, že jest on toho puovod, aby těm odpustkóm odpíráno bylo, a měli-li by co jim učiniti, aby jemu

10 prvé učinili, že jest on toho první příčina. Tu konšelé řekli jemu, že se jim nemá nic státi, aby šel s svými domov. A rozešli jsú se na svá obydlé. A tak mistr Hus maje za to, že jim již nic neučinie, šel s dobrú myslí s svými se všemi do Betléma a jiní na svá obydlé, doprovodivše jeho.

Pak lid vešken očekáváše na rynku, co z toho bude učiněno, neb ráno
15 kázali biřicóm volati, aby všickni, chudí i bohatí, byli na rynku, to pak tu chvíli kázali volati, aby se všickni rozešli. Tehdy konšelé rozkázali právu, aby je vyvedúce stínali. A šli mnozí oděnci s rathúzu a byli všickni Němci a konšelé také byli Němci. A obklíčivše ti oděnci ty jisté proti domu celného, i kázali je stínati u veliké tieskni oděncuov. Ihned přišel mistr Jičín
20 s velikým zástupem mistruov a studentuov i vzal směle těla jich i nesl je s velikú smělostí do Betléma; mnozí také plakali jich smrti jako nevinné. A což biřici volali, ktož by se téhož dopustili, že se jim též má státi, ihned jim na tom místě odpierali, že jsú hotovi pro to též podstúpiti. A kterakž koli někteří pro to byli zjímáni, však jim nic nesměli učiniti, vidúce veliký
25 rozbroy v lidu obecném pro ty tři stínané, než ponechavše jich přes noc v šatlavě, nazajtrie kázali jim ven z šatlavy řkúc: „Podtež před pány, volajit vás!“ A když z šatlavy vyšli, zavřevše šatlavu a rathúz také, i kázali jim pryč jíti, a ktož nechtěli, biči je ohrozili, aby před rathúzem nestáli.

A jiného se mnoho dalo ty dni, neb čím více volali, aby se na rynku
30 nescházeli, tiem více se scházeli a o ty věci, kteréž se dály, rozmlúvali. Pak, kterak jest mistr Hus v Betlémě s těmi stínanými nakládal, váže sobě každého z nich více než tolikéž rubii zlata, to opustím, abych nebyl podezřen, bych co v tomto skládání stranil; ač sem kolivěk při těch všech věcech byl, porúčím rozumějším.

Nadpis: *třie tři (lidé) – 3 než toto... jediné ale to přece jen – 3-4 ten pondělí v hodinu jako třetí*: 11. července během dopoledne (počítáno podle kněžských hodin) – 5 na rathúz: na Staroměstskou radnici; *aby před se pustili* aby poskytli slyšení – 8 *aby těm třem nic nečinili pro ty odpustky*: Martin Křidélko, Jan Hudec ze Slaného a Stašek Polák z Prahy byli zatčeni proto, že veřejně odmlouvali kazatelům u sv. Víta, v Týně a u sv. Jakuba, kteří doporučovali odpustky, vyhlášené papežem Janem XXIII. (prodáváním odpustků se měly získat finanční prostředky k válce proti neapolskému králi Ladislavovi, stoupenci sesazeného papeže Řehoře XII.); zatčení mladíci nechtěli odvolat, a proto byli konšely pro zastrašení pobouřeného lidu odsouzeni k smrti (srov. ukázkou z Husovy Postily zde v 1. sv. na s. 165); *puovod* původce; Hus totiž již od květnového vyhlášení odpustků kázal proti nim v Betlémské kapli a 17. června uspořádal o nich veřejnou disputaci v Karolinu – 10 *prvé* dříve, napřed, především

14 *očekáváše* vyčkával, čekal – 15 *kázali biřicóm volati* rozkázali biřicům (úředním vyvolavačům) vyvolávat – 16 *aby se všickni rozešli*: konšelé se obávali vzbouření při veřejné popravě; *právu* vykonavatelům práva – 17 *oděnci* ozbrojenci – 18 *konšelé také byli Němci*: vládnoucí měšťanská vrstva na Starém Městě byla před husitskými válkami německá; *proti domu celného*: na nároží Staroměstského náměstí a Železné ulice (dům U jednorožce); odsouzení mladíci měli být původně sťati na novo-

městském popravišti (nad dnešním Hlavním nádražím), ale pro pobouření v lidu musela být poprava provedena ještě uvnitř Starého Města – 19 *u veliké tieskni oděncuov* uprostřed těsného kordónu ozbrojenců; *mistr Jičín*: Jan z Jičina (mistrem od r. 1404), Husův stoupenec na universitě, později přešel k táborům – 22 *což zatím co* – 23 *odpírali* odporovali; *těž podstúpiti* podstoupiti totéž – 24 *nesměli* neodvažovali se – 26 *před pány*: před konšely – 28 *odhrozili* odstrašili

32 *tolikéž rubíř zlata* množství zlata, které by se rovnalo jejich tělesné váze (snad míněny zlaté mince, srov. rupie, jednotka indické a perské měny); *opustím vynechám*, pomínu – 33 *bych co v tomto skládání stranil* že jsem v tomto spisu něčemu stranil, že jsem nebyl objektivní

(O ŽIŽKOVÍ A HRADCI)

Verze A:

Léta 1423 v úterý před svatým Jiřím stalo se jest pobitie u Hořic, kdežto Žižka pana Čenka s jeho lidem bojem jest přemohl a vozy i bran bojovnú jest jemu odjal.

Léta téhož v úterý před svatým Petrem veliké krúpy byly sú, když 5 Švamberg od hradu Panny s svými jel okolo Prahy.

Potom ve žně Žižka puštěn jest do Hradce Králové, u kteréhožto města pražané sú poraženi od Žižky bliz města.

Tu také u Týnce bliz u Hory Lupáč, hajptman táborský, s svými jest přemožen od pražan a potom Žižka v Čáslavi jest obležen.

Verze B:

Léta 1423 bratr Žižka porazil na sv. Jiří pana Čenka a jiné pány u sv. Hotarta u Hořic. A potom jedú k Kozejeduom i dobudú i spáli 5 jich na šedesáte.

Léta 1423 pan Viktorín a Diviš táhli do Moravy, i dobyli Přerova, Kvasic a Kroměžíře.

Léta téhož pan Diviš, vrátiv 10 se z Moravy, pojav s sebu pražany, i táhl k Hradci a bratr Žižka vytáhl proti němu z města, i stal se boj tu u Strachova dvoru. A šla archa proti arše a toho kněze, kterýž nesl 15 archu boží z strany praské, Žižka zabil palcátem a Diviš s svými ujel

Verze S:

Léta 1423 pan Čeněk z Veselé s některými pány sebral se na Žižku a měli bitvu spolu a tu Žižka porazil ty pány, zjímá i zbil mnoho jich. A to se stalo u Hořic ten den svatého Jiří.

Téhož léta pan Viktorín z Poděbrad a z Pardubic a Diviš Boreš Bořek z Kunětičské hory, kterýž té chvíle veliké držení v Čechách držel, jakožto Hradec Králové, Chrudim, Mýto, Litomyšl, ti vtrhli sú polem do Moravy a dobyli sú drahně zámkův a položili se u Kroměžíře biskupova. A tu biskup sebrav se s Němci bojoval s Čechy.

na Huoru a jiní utekú pryč. A to se
dalo v středu před sv. Vavřincem.

A potom brat Žižka sžene pana
20 Jetřicha z Hradce a hned hrad
bořili. A bratr Žižka jeda z města,
i prikázal, aby věnečky hladem
zmořili.

A pak tu neděli po Matce boží
25 Lupák z Jaromíře a s Hradčany
táhli do Čáslavě Žižkovi na pomoc.
I vytáhli proti nim z Kolína Haško-
vici i udeřili na ně u Týnce, i pře-
mohli je, jedny zbili a druhé zjímali
30 a Lupáka Černín zabil v konopích.

Léta téhož 23 v pátek po sv.
Bartoloměji pan Jan Městecký
a pan Puota vskočili do předměstí
u Hradce, i vypálili ulici Křižov-
ničí a vskočivše k sv. Anně do
35 kostela, i zabijí kněze a svátosti
těla božieho rozsypí a ztlačí.

40

45

50

Čechové pole obdržali a města do-
byli. A v tom odjezdu Divišovu
Žižka uvázal se v Hradec Králové
a hrad v něm zbořil a pana Jetřicha,
Divišova bratra, s čeledí sehnali
s Hradce s pomocí kněze Ambrože
a měšťan.

Téhož léta pan Diviš a pražané
přitáhli k Hradci a Žižka vytáhl
proti nim z Hradce s obcí a byl jest
boj v ten den před svatým Vavřin-
cem u Strachova dvoru. A tu bylo
zbito pražan velmi mnoho; a toho
kněze pražského, ješto nesl tělo
boží, zabil Žižka palcátem. A dvě
stě jich zjímaných přivedli na
miesto. A ty kořisti skladli do jed-
noho domu, i pokradli z těch ko-
řistí etc. jedni před druhými,
a ostatek pak toho lúpeže, což
zuostalo po tom krádeři, vynesli na
obec i spalili.

Téhož léta Matěj Lupák s Hrad-
čany v neděli po Veliké matce boží
táhli na pomoc Žižkovi z Čáslavi.
I vytáhli proti nim z Kolína a z Zá-
labí a zabili Matěje Lupáka a Hrad-
čany zbili a zjímali na tři sta lidu.

To léto pan Puota a pan Jan
Městecký vskočili v předměstí do
Hradce a vypálili ulici Křižovničí;
a vskočivše do kostela u svaté Anny
kněze Jana zabili a svátost těla
božieho zlámali i ztlačili. To stalo
se ten pátek před Narozením panny
Marie.

Verze A:

1 v úterý před svatým Jiřím: 20. dubna (srov. též Chronicon Treboniense,
K. Höfler, Geschichtschreiber der husit. Bewegung I, 1856, 53 a Ot. Odložilík,
Žižkovo vítězství u Hořic 1423, Průvodce po bojištích, seš. 9, 1934/II); verze B
(pod. S) patrně chybně uvádí: na sv. Jiří (tj. 23. dubna); stalo se jest pobitie došlo
k boji – 2 pana Čeňka: Čeňka z Vartemberka, který se r. 1421 zřekl kalicha a přešel

na stranu krále Zikmunda; *bran bojovnú zbraně* – 3 *jest odjal* odňal, vzal – 4 *v úterý před svatým Petrem*: 22. června – 5 *Švamberg*: Bohuslav ze Švamberka, od r. 1422 tábořský hejtman; *Panna*: kdysi hrad u vsi Řepčic (na Litoměřicku), dobytý r. 1423 Žižkou – 6 *Žižka puštěn jest do Hradce Králové*: po odjezdu hradeckého vládce Diviše Bořka z Miletínka na Moravu do boje proti spojencům Zikmundovým pozvali Hradečtí, naklonění táborství, Žižku a otevřeli mu městské brány; Žižka pak dal strhnout hradecký královský hrad – 7 *bliz města*: u Strachova dvoru (srov. verzi B a S) – 8 *u Týnce bliz u Hory*: u Týnce nad Labem poblíž Kutné Hory; *Lupáč, hajptman tábořský*: Matěj Lupák, zvaný též Lupáček, hradecký hejtman, který se vypravil vyprostit Žižku tísněného pražany v Čáslavi; na cestě byl u Týnce nad Labem poražen a zabit. Po této bitvě uzavřeli pražané s Žižkou příměří

Verze B:

2 *na sv. Jiří*: 23. dubna (ale patrně chybně, srov. vysvětlivku k verzi A) – 3 *u sv. Holarta*: na kopci s kostelem sv. Gotharda u Hořic – 4 *k Kozejedum*: tvrz ve Velkých Kozojedech u Vysokého Veselí (záp. od Hořic) – 4-5 *spálí jich na šedesáte*: upálili na šedesát obránců tvrze – 6 *pan Viktorín a Diviš*: Viktorín Boček z Poděbrad (otec krále Jiřího) a Diviš Bořek z Miletínka; oba stáli tehdy v čele husitské výpravy na Moravu – 12 *stal se boj* došlo k boji – 13 *u Strachova dvoru*: v těsné blízkosti Hradce Králové; tam se poprvé nepřátelsky srazila dvě husitská vojska a poražené panstvo podobojí vytvořilo brzy nato s katolickým panstvem spolek proti Žižkovi – 13-14 *archa proti arše*: tj. dvě husitská vojska proti sobě; schránky s posvěcenou hostií (tzv. archy) se v té době nosily přímo do bitev – 17 *na Huoru*: na Kunětickou Horu, která mu patřila – 18 *v středu před sv. Vavřincem*: 4. srpna 1423 – 19 *sžene vyžene*; *pana Jetřicha*: Jetřich z Miletínka, bratr Diviše Bořka – 20-21 *hrad bořili*: míněn královský hrad v Hradci Králové, odkud Diviš Bořek vládl městu – 22 *věnečky*: tj. mnichy a kněze nosící tonzuru, jak bylo zvykem katolického kléru i kněžstva strany pražské; zprávu, že Žižkovi kněží rovněž nosili tonzuru, má až pozdní Kronika velmi pěkná (srov. zde na s. 374) – 24 *tu neděli po Matce boží*: 22. srpna 1423 – 25 *s Hradčany* s Královéhradeckými – 27 *Haškovici*: lidé pana Haška Ostrožského z Valdštejna, Divišova spojence – 30 *Černín*: rytíř Jan Černín z Mlázovic (u Hořic), pozdější šikovník vozů panské jednoty u Lipan – 31-32 *v pátek po sv. Bartoloměji*: 27. srpna 1423 – 32-33 *pan Jan Městecký a pan Puola*: Jan Městecký z Opočna a Půta z Častolovic, straníci krále Zikmunda – 33 *vskočili vtrhli* – 34 *ulici Křižovníčů*: při tehdejších sídle řádu německých rytířů na Pražském předměstí – 35 *k sv. Anně*: kostel na pražském Předměstí – 37 *rozsypí a zllačí rozsypou a pošlapou*

Verze S:

2-3 *sebral se na Žižku* sebral vojsko proti Žižkovi – 14 *drahně mnoho*; *položili se u Kroměříže* oblehli Kroměříž – 15 *biskup*: Jan Bucek z Prahy, biskup olomoucký (1418-1430) – 16 *sebrav se s Němci* společně s Němci sebrav vojsko – 17 *pole obdržali* zvítězili – 22 *s pomocí kněze Ambrože*: hradecký kněz Ambrož, původně hlava východočeských radikálů (bratrstva orebitů), po rozpadu bratrstva si udržel rozhodující vliv v Hradci Králové jako Žižkův stoupenec (srov. též zde na s. 273) – 33 *skládali* poskládali, složili – 36 *toho lúpeže* té loupeže, té uloupené kořisti – 38 *na obec* na veřejné místo ve městě – 40 *po Veliké matce boží* po Nanebevzetí panny Marie (slaveno 15. srpna) – 51 *ten pátek před Narozením panny Marie*: 3. září 1423; zde rozpor mezi verzí B a S (v B: 27. srpna)

Verze A:

- Léta 1430 před Narozením božím Čechové mnozí sebravše se vojensky, i jeli do Míšně mstit jelenův a do jiných okolních zemí, kdežto města Plavna rychle dobyli jsú i hradu v tom městě a mnoho lidí zbili sú a ohněm spálili. A tiem zhrožení súc Němci s dobrých hradův i měst dobře ohrazených
- 5 utiekali sú před Čechy. A tak ti Čechové v těch zemiech hradův, měst i vsi vypálili sú několik tisícův. A z některých měst, jako z Nurenburga a Pamberka, daně sú Čechům dávány, aby jich nehubili a jim tak velikých škod neučinili. A tu Čechové veliký lúpež vzeli sú, a jakož obecně pravie, dobře sedmdesát měst ohrazených vypálili jsú a hradův a vsí počtu nevedě.
- 10 Kterím Čechům ty všechny země německé nesměly sú se postaviti polem proti Čechům. A teprv v neděli masopustní Čechové vrátili se do Čech.

Nadpis: *spanilá jízda zdařilá, úspěšná jízda – 1 Léta 1430 před Narozením božím: vlastně ještě na konci r. 1429 (počátek roku se tehdy počítal od vánoc); jádro vojska spojených táborů, sirotků a pražanů vyjelo z Prahy 14. prosince 1429 – 2 mstit jelenův mstit se za jeleny (srov. text verze K) – 4 zhrožení poděšení, vystrašení – 6 z Nurenburga a Pamberka z Norimberka a Bamberka; podle narovnání mezi těmito městy a husity, skutečného prostřednictvím braniborského kurfiřta Fridricha v únoru 1430, měla tato města vyplatit Čechům 12.000 zlatých rýnských – 8 jakož obecně pravie jak se všeobecně říká – 9 počtu nevedě (dial. m. nevědě) počet nevím, bezpočtu – 11 v neděli masopustní: 26. února 1430*

Verze K:

- Pak léta narozenie syna božieho 1430, ten týden před Božím narozením, mnozí Čechové a Moravané sebravše se velmi silně, i jeli vojensky do Míšně mstit jelenův, kteréž sú Míšňané někdy za krále Václava zbili v uoboře před Prahu. A táhli také do jiných zemí skrze Míšeň, příležitých
- 5 okolo Míšně, kdežto nejprvé města Plavna i hradu rychle dobyli sú, neb Plavenský nezdržel smlúvy pražanuom, když ho z vězenie propustili. A tu pohriechu mnoho lidí zbilo jest v městě a město i hrad ohněm vypálili sú.
- A tím Němci jsúce zhrožení z dobrých hradův a měst utiekali sú a velmi dobře ohrazených, nesmějíce dočekati Čechuov. A Čechové jezdiec
- 10 po těch zemiech, v Franciech i jinde, vsí a městeček několika tisíc vypálili sú. Míšenské knieže ihned, když jim Čechové do země vtrhli, sbieral se velmi silně u Grinhajmu. To uslyševše Čechové, upriemo na něho táhli sšikovavše se, chtíc se s ním polem bít. A tak šikem táhli deset dní. Když pak přijeli blízko k tomu městu Grinhajmu, i musili přes vodu přejeti, kteráž teče pod
- 15 město. Takž když vjeli do vody vozové třmi řády, voda se zdula pro vozy vzhuoru i zvracie druhé vozy. A tu lidu nětco se ztopí a druhým vozuom pomohú, za provazy po jednom je ven vláčice bez koní. Naposledy musie

jedním řádem přes tu vodu jeti. A když polovice vozuov přejede, křik vzejde u vojšťe, že již Němci táhnú na ně. A tak ú velikém nebezpečenství
 20 byli Čechové pro druhú polovici vozuov a lidí. Však co jich bylo přejelo, sšikovavše se, i táhli před se proti Němciom. Němci byli toliko niekoľiko set jiezdných vyslali, aby Čechy shlédli. A Čechové v jednom lese dočekavše jich, i udeří na ně a ztepú jich drahně a zjímají a k svému vojsku přivedú. Jiní Němci, uslyševše to, utekli k svým a ihned nazajtršie Mišenský
 25 svůj lid rozpustí a sám jede do Durink mimo Lipsko. Tu jsú dávati dobré slovo Janovi Zmrzlikovi, že jest statečně na ty Němce udeřil a jiných ponukl. Zatím noc prišla a Čechové druhé své polovice vozuov svých dočekali. A tu celú noc nespali všichni a bedliví byli, opatrujíce se před Němci. A nazajtršie táhli k Lipsku blízko, i uzří, an Mišenský búdy kázal zapáliti a vojsko
 30 rozpustil.

Takž pak Čechové svobodně jezdili po těch zemiach, rozdělivše se v pět vojsk. A mnoho země Mišenské spálivše, odtad táhli do Frank a odtad opět k Paraitu. Z toho města dobrého utekli sú Němci a odtad se Čechové obrátili k Pamberku. To uslyšavše Normberští, že se k tým zemiem obracují,
 35 pošlí markrabí bramburského za klajtem k Čechuom i úmluvu učiní na mnoho tisících zlatých, aby netáhli dále a penieze vzali v Domažliciech na den určený. A tak s tú úmluvú vrátí se zase o masopustě. A Němci potom vsecky zlaté přinesli do Domažlic. A tu Holý Prokop a pan Kostka, pobravše ty zlaté, rozdělili je mezi se etc.

Ta jiezda byla jest tak spanilá, že nepomní nikdy žádný takéž od Čechuov. Než by po cti stáli jako jich předci, protáhli by byli až po Rýn. Ale že sú po lakomství a po zboží stáli, i jeli zase, plné vozy zbožie naplnivše a mnoho zlatých vyholdovavše. Tak obecně všichni pravili, že z ohrazených měst více než na třidceti utekli, tvrzí velmi mnoho dobyli
 40 a z nich utiekali i z druhých hraduov.

4 *příležíteich okolo Mišně* sousedících s Mišní – 5 *Plavno*: město v Sasku (Plauen) – 6 *Plavenský*: Jindřich z Plavna a na Kynžvartě; *nezdržel smlúvy pražanuom* nedodržel úmluvu s pražany, tj. nedodržel slib, že zůstane věrný straně podobojí a že dodá pražanům střelný prach; Jindřich z Plavna byl r. 1418 odevzdán Václavem IV. pražanům a byl vězněn až do královny smrti, kdy byl na základě uvedené úmluvy propuštěn

8 *zhrožení* postrašení – 9 *nesmějíce* neodvažující se – 11 *mišenské knieže*: Bedřich Mišenský zvaný Bojovný, který bojoval na straně Zikmundově proti Čechům – 12 *u Grinhajmu*: u Grimmy (v Sasku u Lipska na břehu řeky Muldy); *upřiemo* přímo – 16 *zvracije* převrací – 19 *vzejde* vznikne, nastane – 22 *dočekavše jich* vyčkavše jejich příchodu – 23 *drahně*, hodně, mnoho – 25 *do Durink* do Durynska; *dávali dobré slovo* chválili – 26 *Janovi Zmrzlikovi*: Jan Zmrzlik ze Svojšína, významný stoupenec strany tábořské – 29 *búdy* boudy, stany

33 *k Paraitu* k Bayreuthu – 34 *k Pamberku* k Bamberku – 35 *markrabí bramburského*: braniborského markraběte Fridricha Hohenzollernského; *za klajtem* opatřeného glejtem, listem zaručujícím bezpečnost

40 *spanilá* zdařilá, úspěšná – 41 *by po cti stáli* kdyby usilovali o čest, kdyby jim záleželo na cti; *protáhli by byli* byli by prošli – 42 *sú po lakomství a po zboží stáli* bažili po hromadění věcí a po majetku; *zase zpět*, nazpátek – 43 *vyholdovavše* vybravše jako hold, tj. výkupné – 44-45 *utekli ... utiekali*: tj. nepřátelé, Němci

(BITVA U DOMAŽLIC)

To když sú vypověděli, Čechové mnozí, točíš pražané, kněz Prokop, vódce tábořský, sirotci a jiná mnohá města se pány korúhevnými, sjeli sú se ku Plzni a čekali sú cizozemcív nepřátel, a potom u lesa Bavorského. A když sú se báli vtrhnúti do země a prodlévali, Čechóm se špiže nedostalo, 5 z nichžto Čechów každý zástup jel jest domów po špiži. A jiní sú nevěděli, by Němci za lesem leželi, chtiece do Čech vtrhnúti.

A zatiem oni nepřítelé v množství velikém mnohých zemí od Říma, Švábové, Mišněné, Řezněné a jiné mnohé pokolenie, i Bavorčici, Sasici, Durynkové, a jako oni obecně pravie, jich věžňové, kteříž sú byli zjímáni 10 od Čechów, že se jich bylo sebralo sto a třidceti tisíców, a do země České vtrhli, vsi a městečka pálili. Čechové sjevše se proti nim sú táhli vojensky. A když u vigiljí Matky božie na nebe vzetie ještě jednu míli od nich byli Čechové k Domažlicóm jedúc, ihned z přepuštění božieho velikú velmi bázní jsúc poraženi Němci, prvé než je Čechové uzřeli, s vozy svými do 15 lesów bavorských k hradu Rýzenburku, blízko do Domažlic, obrátili sú se, s vozów utiekajíc, múku a jinú špiži na zemi mecíce, sudy s pitím osekávající a jiné mnohé věci s vozów mecíce. A když sú do lesów přijeli, někteří z nich postavili sú se, aby tak vozové jich a pušky mohly do Bavor přes les utéci.

Ale Čechové přiblíživše se v ně statečně vskočili, a tak sú je z jich vozów vytiskli a tu jich mnoho zbili a zjímali. A tak ode všech vozów nepřítelé utekli sú, nechavše všech pušek. A tu Čechové s boží pomocí veliké vítězství obdrželi sú a obecně pravie, že pušek tři sta a vozów dva tisíce 25 odjeli sú jim, kromě těch vozów, kteříž jinýma dvěma cestama utekli sú, o kterýchž cestách Čechové nevěděli sú. A tak Němci v ten den velmi sú zašli a zamútili se, takže kterou cestú měli by utiekati, ovšem nevěděli sú, ale po zemiech, po lesiech, onde i onde vozové táhli sú. A sami Němci hlav kryli, po křeví chovající se; a jiní sú se do Čech obrátili mniece, by domów utiekali. V kterémžto také boji Čechové mnoho stanów ušlechtilých a 30 ných mnohých věcí, korúhve, stříbro, zlato, sukně, bulu, kterúž Eugenius papež Čtvrtý Juliánovi kardinálu dal byl, vzeli sú, aby kardinál vydal kříž na vykořěnění Čechów, kteříž sú kacieři. A pro tu příčinu dříve řečený lid německý s mnohými biskupy a rytieři do země České byl jest přijel, ale buoh milostivý jich pýchu zahnal jest a zetřel. A proto buď požehnán na 35 věky věkóm. Amen.

1 *To když sú vypověděli*: čeští poslové, kteří byli na chebském jednání (v květnu 1431) s králem Zikmundem a se zástupci koncilu basilejského, přinesli domů zprávu o chystané páté křížové výpravě proti Čechům; *točíš totiž, to jest*; *kněz Prokop*: Prokop Holý – 2 *se pány korúhevnými*: titul příslušníků panského stavu, kterým král povolil bojovat pod vlastní korouhví – 3 *u lesa Bavorského* u Českého lesa – 4 *špíže proviantu* – 5 *zástup* vojenský oddíl – 6 *by leželi že leží*

8 *pokolenie* národnost, kmen – 9 *jich vězňové* pozdější zajatci z jejich řad – 12 *u vigilji* v předvečer (tj. 14. srpna) – 13 *z přepuštění* z dopuštění – 14 *bázní Jesús* poražení jsouce zachvácení bázní, vystrašení – 16 *mečice házejíce, odhazující* – 18 *postavili sú se* postavili se na odpor; *pušky* polní děla

20 *v ně...* vskočili mezi ně vtrhli – 21 *sú vytiskli* vyhnali – 24 *odjeli sú jim* odňali, vzali jim – 26 *sú zašli a zamútili se* zabloudili a byli uvedeni ve zmatek; *ovšem nevěděli sú* vůbec nevěděli – 28 *po křeví chovajíce se* schovávající se v křoví; *mniece* domnívající se – 30 *Eugenius papež Čtvrtý*: Eugenius IV. byl papežem od r. 1431 a zůstal jím až do r. 1447, přestože byl r. 1439 basilejským koncilem sesazen – 31 *Juliánovi kardinálu*: kardinál Julián Cesarini, papežský legát v Německu, hlasatel páté křížové výpravy proti Čechům; *aby vydal kříž* aby vyhlásil křížovou výpravu – 32 *na vykořenění* na vyhlazení – 34 *jest zetfel* potřel

(UDÁLOSTI Z PODZIMU 1436)

O ciesaři.

Téhož léta 1436 ten čtvrtek před svatým Václavem kněz Ambrož s svú rotú zvolili sobě Zdislava Mnicha z Rúnice za hajtmána a vyhnali jsú tyto měšťany: Turského, Jakuba Bracháčka, Pechu, Bielka, Vaňka kramáře. Pak – vše v tu chvíli – kázal kněz Ambrož bořit kostely, kostel 5 svatého Mikuláše a svatého Petra. I váleli jsú proti ciesaři i proti všem jeho pomocníkóm.

Téhož léta ve čtvrtek na Vše svaté vyjeli a vyšli k Plačicem z města s puškami a Diviš byl osadil Plačice svými. I nedobývše vrátili jsú se do města a několika lidí zabili jsú. A pak v úterý po Všech svatých téhož léta 10 přitáhli k Hradci Kostka s Pardusem s jedné strany s svými lidmi a Diviš s druhé strany; i ležal v Plačicích a pan Hlaváč ležal v Vranově. A v úterý na středu večer vytáhli Hradčané i porazili jsú vojsko Kostkovo a Pardusovo a samého Kostku zabili a vozy spálili. A jiná vojska pryč se rozprchla a Diviš zapáliv Plačice i utekl na Horu. Také v ty časy spálili vodnú věž 15 mistru Petrovi. Téhož léta v pátek, den svatého Mikuláše, jali jsú kněze Bedřicha a do věže městské vsadili jsú jeho. Téhož léta na Štědrý večer vybrali jsú Sezemice a vypálili.

Nadpis: *O ciesaři*: tj. Zikmundovi – 1 *ten čtvrtek před svatým Václavem*: 27. září; *kněz Ambrož s svú rotú* kněz Ambrož se svou stranou; hradecký kněz Ambrož byl původně duchovní hlavou východočeských radikálů (bratrstva orebitů); po rozpadu bratrstva (po r. 1425) udržel si rozhodující vliv v Hradci Králové, který zůstal

jeho přičiněním na straně sirotků; nesmířil se ani s porážkou u Lipan a udržel i potom v Hradci radikální kurs, když se i Tábor smířil se Zikmundem – 2 *Zdislava Mnicha z Rúnice*: rytíř Zdislav Mnich z Rúnice (Roudnice u Nechanic), povoláný se svým vojskem na obranu Hradce Králové, byl ustanoven od kněze Ambrože hejtmanem ve městě – 3 *tyto měšťany*: tj. odpůrce kněze Ambrože, kteří se chtěli dohodnout se Zikmundem – 5 *váleli jsou válčili*

7 *ve čtvrtek na Vše svaté*: 1. listopadu; *k Plačicem*: k tvrzi Plačicím (jihozáp. od Hradce), obsazené mužstvem Diviše Bořka z Miletínka, vítěze od Lipan, nenáviděného dřívějšího pána Hradce Králové – 8 *s puškami s děly*; *Diviš*: Diviš Bořek stál tehdy v čele vojska vyslaného Zikmundem k pokoření Hradce Králové – 9 *v úterý po Všech svatých*: 6. listopadu – 10 *Kostka s Pardusem*: Vilém Kostka z Postupic na Litomyšli a Jan Pardus z Vratkova, držitel statků kláštera podlažického u Chrudimě – 11 *ležal měl ležení*; *pan Hlaváč*: Hynek Hlaváč z Dubé na Třebechovicích; *v Vranově*: patrně tvrz Vranov u Chocně nebo snad Výrov nad pozdějším Novým Městem nad Metují – 12 *Hradčané Hradečtí* – 14 *na Horu*: na Kunětickou horu, která Divišovi patřila; *vodnú věži věž*, v níž byla studně, hrazenou studní – 15 *v pátek, den svatého Mikuláše* 6. prosince (den sv. Mikuláše však připadl toho roku na čtvrtek) – 15-16 *kněze Bedřicha*: kněz Bedřich ze Strážnice, který se dvakrát pokusil smířit Hradecké se Zikmundem, byl zatčen na podkladě kázání kněze Ambrože (podle Palackého stalo se to však 30. listopadu 1436, sice v pátek, ale na den svatého Ondřeje) – 17 *Sezemice*: severových. od Pardubic

O Hradeckých

Item léta 1437 na Nové léto vypravili jsou se Hradečtí do lesa a Diviš udeřil na ně a pobral jim koní vozníkuov na tři sta. Téhož léta v středu před Hromnicemi Hradečtí vyjeli s velikú puškú k Libišanóm, i vrátili jsou se do města nedobývše.

1 *Item dále, pak; na Nové léto na Nový rok; vypravili jsou se Hradečtí do lesa*: tj. pro palivové a stavební dříví, kterého bylo nedostatek ve městě, zmítaném vnitřními rozbroji a neustále ohrožovaném vojskem Diviše Bořka z Miletínka – 2 *koní vozníkuov* tažných koní – 2-3 *v středu před Hromnicemi*: 30. ledna 1437 – 3 *s velikú puškú* s těžkým dělem; *k Libišanóm*: k tvrzi Libišanům (sev. od Pardubic)

O ZLEZENÍ VYŠEHRADU A VSKOČENÍ NA NOVÉ MĚSTO A DO STARÉHO MĚSTA

Srozuměv tomu pan Jiří Poděbradský z Kunštátu, kterak v Praze nátlisky trpí strana pod obojí zpuosobú a je ven ženú, stínají a jinak hubí, neb ti konšelé, kteréž byl král Albrecht sadil, někteří z nich protivní biechu a v kolejích již nebieše a po farách málo faráruov pod obojí zpuosobú bylo, 5 i sželedo se toho panu Jiříkovi a on, sebrav lantfrýd hradecký s mnohými pány a s městy z Hradecka, i vtrhl k Praze léta božieho 1448. I leže u Prahy

poslal do Prahy, aby ho skrze Prahu pustili, že by jim nic nechtěl škoditi, než chce pokojně táhnúti svú cestú na starého Mišenského. A oni nikoli toho učiniti nechtěli, by jej propustili skrze město. A on po některém dni
10 na úsvitě, připravivše se, i vešli Botičem mimo Vyšehrad tú dierú, kudy voda tekla, i osadivše Vyšehrad, odtud na Nové Město a pak dále na Staré až k rathúzu.

A tu v rathúzu s pány pomocníky svými sede a po domích nikdy drancovati nedá. A tak Pražané, kteříž pod obojí zpuosobú přijímali, hned se
15 k němu ochotně přivinú. A on tu sobě všechny v poslušenství zavazoval. A pana Mejnarta, hajtmána staroměstského, jechu, i dá jej do vězení na Poděbrady. A pan Hanuš Kolovrat z domu markrabství Moravského, v němž, sa hajtmanem, dvorem býval, zadními vraty skrze Židy vyjel a s dvořany svými ujel na Žebrák. Pak tu sú jemu mnozí připisovali, že
20 utíkaje židy by zbral a klénotov na čtyři vozy by nabral. Abyšte věděli, žeť sú jemu to křivě připisovali a naň neprávě pravili! Nebyloť jest jemu do brání, an jedva sotně na jediném voze ujel, že nebyl jat. Protož, kdož by to na něho pravil, nevěřte tomu! Kromě jediný dvořenín jeho byl jednomu z Židuov lúpežníku soudek se čtvermi blanami, k celnici jdúc, vydřel
25 a druhému knihy vzal. Však obec pražská, zbúrivši se skrze okřik, židy zebrala a zlúpila.

A Pešík z Kunvaldu, od Stříbrné hvězdy, purgmistr staroměstský, kterýž purgmistrem od krále Albrechta ta všecka léta byl, ten na Dražice nad Benátky k svým strýcóm jest utekl. A Papúšek mistr, farář od Matky
30 boží z Týna, kterýž od legáta svrchu psaného byl rozhřešení přijal, že i pod obojí zpuosobú rozdával, a Němci i protivníci opět z kolejí přeč jidechu. A mnozí zutíkáchu měšťané z Prahy, z Starého i z Nového Města.

Tehdy pan Jiří svú chvíli zsadí konšely po městech pražských a mistra Rokycanu do Týna uvede a farářóm prvním kostely navracoval a prvním
35 měšťanóm domy jich. Přecha udělá v špitáli úředníkem, Antonína od Vosluov usadí prvním purgmistrem staroměstským etc., pana Zdeňka z Šternberka Konopištského udělá nejvyšším purkrabí pražským a jiné pány úřady podělí, jichžto já psáti opúštim.

Nadpis: *vskočení vtrhnutí* – 1 *srozuměv tomu* poznáv to – 2 *nátisky* utiskování; *ven ženú* vypovídají z města – 3 *protivní biechu* byli odpůrci (přijímání podobojí) – 4 *nebieše* nebylo – 5 *lantfrýd*: lantfrýdy byly oblastní spolky šlechty a měst v rámci jednotlivých krajů, založené na základě sněmovního usnesení z r. 1440, aby v jednotlivých oblastech vykonávaly některé funkce (hlavně pořádkové a soudní) po dobu nedostatku ústřední moci za dětství Ladislava Pohrobka; jejich členové se vzájemně zavázali k zachovávaní míru a udržování bezpečnosti v daných oblastech; pro případ napadení zvenčí disponovaly lantfrýdy i vojenskými silami – 6 *léta božieho 1448*: koncem srpna 1448; *leže u Prahy* když měl ležení u Prahy, tj. mezi Běchovicemi a Počernicemi – 7 *poslal do Prahy*: Jiří z Poděbrad poslal jako vyslance Jana Malovce z Pacova, Zdeňka Kostku z Postupic a vyhnané pražské měšťany Anděla a Duršmí-

da – 8 *na starého Mišenského*: na markraběte mišenského Bedřicha V. (1420-1464) – 10 *mimo Vyšehrad* podle Vyšehradu

13 *sede* zasedne (zde i dále jde o tvary historického prezentu, které mají těsný vztah k aoristu) – 15 *se pŕivínú* připojí se, přikloní se – 16 *pana Mejharta*: Menharta z Hradce; nebyl však hejtnanem staroměstským, nýbrž nejvyšším purkrabím pražským; *jechu* (aorist) zatkli – 17 *Hanuš Kolovrat*: královský hejtnan všech tří pražských měst; *z domu markrabství Moravského*: stával na severní straně Staroměstského náměstí – 18 *dvorem býval* sídlil; *skrze Židy* skrz Židovské město – 20 *židy by zebrał* že prý oloupil židy – 21 *neprávě* nepravdivě – 22 *do brání* do loupení; *jedva sotně* sotva stěží – 23 *kromě* pouze – 24 *s blanami* s kůžemi, s kožešinami; *był vydřel* vyrval, násilím odňal – 25 *obec* lid, obyvatelstvo; *skrze okřik* následkem pokřiku

28 *ta všecka léta*: tj. deset let; *na Dražice nad Benátky* do Dražic u Benátek nad Jizerou – 29 *Papúšek mistr*: Jan Papoušek ze Soběslavě, který se přidal ke katolíkům za pobytu papežského legáta Jana Karvajala v Praze (srov. zde na s. 98 a 132) – 31 *jidechu* odešli

33 *svú chvíli* zsadí když přišel vhodný čas, dosadí – 34 *faráfóm prvím* původním farářům podobojí, vyhnaným z Prahy – 35 *Přecha*: Přech z Budhovic, měšťan vypuzený z Prahy za účast na spiknutí proti Menhartovi z Hradce r. 1440; *v špitáli* v křižovnickém chorobinci a starobinci u Karlova mostu – 36 *usadí* dosadí, ustanoví – 38 *jichžto já psáli opúštím* o nichž nebudu psát

(SMRT LADISLAVA POHROBKA)

A pak stalo se tu neděli po svění Alžbětě, že král Ladislav křtil dietě panu Konopickému s panem Jiříkem správci a s jinými kmotry.

- A tu neděli, když bude k večeruom, tehdy král jide s Hradu do Prahy, a hned jeho hlava zabolí. A nazajtrie v pondělí vyvrhle se jemu dvě hlíze, a on jich tajil pro hanbu dolejší. I kázal k sobě svým lékařuom. A jeden, ohledav jemu ruku, řekl: „Králi, neškodíť nic.“ A druhý lékař, podržav krále za ruku, i řekl: „Králi, zle se máš.“ I dali jemu lékařství, aby se upotil, a potom dali jemu jiné lékařství, aby usty vyvrátil, a potom dali jemu třetí lékařství, aby jeho proskočilo, a najposléze púštěli jemu krev.
- 10 A tak leže ve mdlobách i pustil duši v tu středu, den sv. Klimenta, v hodinu 23. A prvé nežli král Ladislav umřel, prosil pana Jiříka správce, aby sirotkám a vdovám pravdy pomáhal a nedal jich utisknutí a křivdy učiniti.

- Pak nazajtrie ve čtvrtek ten celý den ležal král v domu na marách. A šli sú lidé ten celý den ohledující krále mrtvého a byl veliký dav v li-
15 dech a pláč.

- Pak nazajtrie v pátek, den sv. Kateřiny, hned po kázání šli sú na procesí, a najprv řemeslníci s svíecemi, a potom žáci a mniši, a potom rector universitatis s mistry a s studenty svými, a po nich vedli deset koní, přikrytých sukнем černým i s ryněři. A po nich mistr Rokycan šel v černém
20 ornátě, a potom šli rytieři královi, všichni v černém rúše jako mniši,

a každý z nich nesl svíci černú v rukú. A potom nesli krále Ladislava na marách konšelé staroměstí pod zlatohlavem, a páni čeští a rakúští šli okolo mar. A ležal král pod zlatohlavem na marách, odkrytý tváří, že jeho mohl každý opatřiti. A potom šel obecní lid mnohý, a tu byl tak veliký křik
25 a pláč od lidí, takový, jakož někdy veliký pláč byl, když umřel Karel, císař starý. A jakož s velikú radostí a se ctí, s trubači a s hudebníky přijali sú jeho, když do Prahy přijel, a s velikým veselím jednu branú, tak druhú branú provodili jeho s velikým pláčem a s žalostí. A to se dalo v pátek, den svaté Kateřiny.

1 *tu neděli po světi Alžbětě*: 20. listopadu 1457 – 1-2 *křtil dietě panu Konopickému* byl kmotrem při křtu dítěte pana Zdeňka Konopišského ze Šternberka – 2 s *panem Jiřikem správcí* se zemským správcem Jiřím z Poděbrad

3 *k večeruom* k večeru; *jide* (aorist) šel – 4 *zabolí* (m. *zabole*) začala bolet; *nazajťrie*: 21. listopadu; *vyvrhle se jemu dvě hltze* (duál) naskočily mu dva vředy, boláky (příznak morové nákazy) – 5 *a on jich tajil pro hanbu dolejší* ale on je zatajoval ze studu, že šlo o ohanbí; *kázal k sobě svým lékařuom* povolal k sobě své lékaře – 7 *zle se máš je s tebou zle*; *lékařstvie* lék – 9 *aby jeho proskočilo*: tj. projímací prostředek – 10 *v hodinu 23*: po třetí hodině odpoledne (23. listopadu) – 12 *aby pravdy pomáhal* aby dopomáhal k spravedlnosti

13 *ve čtvrtek*: 24. listopadu – 14 *ohledujće krále* podívat se na krále; *dav* tlačénice

16 *v pátek*: 25. listopadu – 17 *na procesí* na pohřební průvod; *žáci*: patrně mínění studenti školy při svatovítské kapitule, která připravovala adepty kněžství strany podjednou; *rector universitatis* rektor (pražské) university – 19 *s ryněfi* s jízdními zbrojnoši – 22 *pod zlatohlavem* pod hedvábnou látkou protkávanou zlatem – 24 *opatřiti* spatřiti – 25 *Karel*: Karel IV.

(VOLBA JIŘÍHO Z PODĚBRAD)

A tu, když se sjeli na druhý sněm, rozmluvivše s velikú snažností a vážností, ohledavše stará práva česká a listy na to vydané od starodávna, že když by králuov rod sešel v Čechách, že mohou sobě krále českého z rodu panského voliti aneb jiného, ktož by se k tomu hodil, udělati králem českým.

5 A tak se na tom sněmu stalo, že páni čeští i s jinými obcemi dali sú k tomu plnú vuoli a zvolen jest za krále českého urozený pán, pan Jiřík z Kunštátu, správce český, ten čtvrtek před Přenesením sv. Václava v puostě, jakožto v hodinu 17., v Praze na rathouze v Starém Městě. A potom volení
10 šli sú všichni do kostela k Matce boží do Týna s králem voleným s velikú radostí, radujíce se, že sú zproštěni z německé moci, kteříž sú myslili zle učiniti lidu českému, a zvláště těm, kteříž přídrží se čtení svatého.

A tu s velikú radostí zpívali jsú kněží a žáci: Tě boha chválíme.

1 *na druhý sněm*: na lednovém sněmu byla odložena královská volba až na druhé zasedání sněmu, v postě; *rozmluvivše s velikú snažností* pojednavše velmi bedlivě –

2 *ohledavše stará práva*: příslušné dokumenty byly k tomu účelu přivezeny z Karlštejna – 3 *když by... sešel* kdyby vymřel

5 s *jinými obcemi*: mínění zástupci ostatních stavů českých i stavů korunních zemí – 6 *plnů vuoli* plné svolení – 7 *ten čtvrtek...*: 2. března 1458 asi v půl jedenácté dopoledne – 8 *na rathouze* na Staroměstské radnici – 10 *sú zproštěni z německé moci* jsou zbaveni vlády králů německé národnosti (jako byli poslední králové, Albrecht a Ladislav Pohrobek) – 10-11 *kteříž sú myslili zle učiniti* kteří měli v úmyslu škodit – 11 *kteříž přidrží se čtení svatého* kteří se řídí evangeliem, tj. kteří jsou víry podobojí, založené na slovech evangelia

12 *žáci* studenti teologie, klerici; *Tě boha chválíme* slavnostní děkovný chvalozpěv (lat. Te Deum laudamus)

ČESKÝ KRÁL BYL U POKOJI

Tak král Jiří zemi Českú spravoval v pokoji. A tak s pilností jest usiloval, aby to království prvé odsekané zase k vládání České koruny přijednal. A tak pana Zdeňka, purkrabí pražského, poslal do Lužnické země, kterýžto, to vojvodství zase k zemi přijednav a smlouvami zpuosobiv, vrátil se do
5 Čech s vojskem a s pány jinými.

A na léto král léta božího 1459 poslal tam do Lužnické země pana Čenka z Klinštejna, prokurátora dvoru svého, aby vyptal a zvěděl dani a úžitky vojvodství toho. A tak jest to držel i s jinými zeměmi až do zproti-
10 vení a země zbúření válkami velikými a pohnutím všeho upokojení těchto všech let, neb ty všechny země pokoje velikého požíváchu od poražení táborův až do té chvíle, jakož se o tom bude praviti. Neb tento král Jiří, pány české maje v jednotě upokojené a sebe poslušné, pokojně kraloval, zemi
15 súde, práva jim opustiv, tak aby zmatky zašlé opravoval, zdělav konšely zemské k ohledání mezi křivým a pravým.

Tento pokoj trval až do léta božího 1464, kteréhožto léta bylo divné a veliké spojení Saturna s Jovem, kteréžto počelo se v Provodní sobotu a trvalo za čtyři léta, v kterýchž letech byl mor, hlad a války veliké.

Nadpis: *u pokoji* v míru – 2 *království prvé odsekané* království zmenšené, zbavené předtím některých území; šlo o korunní území, která byla hlavně za císaře Zikmunda oddělena různými zástavami (především Dolní Lužice, zastavená kurfiřtu braniborskému); *zase k vládání České koruny přijednal* připojil zpět pod vládu České koruny – 3 *pana Zdeňka*: Zdeňka Konopišského ze Šternberka; *do Lužnické země* do Lužice – 4 *přijednav* připojiv (na základě jednání s kurfiřtem braniborským); *smlouvami zpuosobiv* zajistiv to pomocí smluv

7 *Čenka z Klinštejna, prokurátora dvoru svého* tehdejší purkrabí královského pražského hradu – 7-8 *dani a úžitky* daně a výnosy – 8-9 *až do zprotivení a země zbúření válkami velikými*: tj. až do vzpoury a odboje katolické panské Zelenohorské jednoty proti Jiřímu – 10 *požíváchu* užívali; *od poražení táborův*: míněno dobytí Táboru Jiříem z Poděbrad r. 1452 – 13 *práva jim opustiv* postoupiv jim právní moc; *aby zmatky zašlé opravoval* aby uváděl na pravou míru vzniklé zmatky; *zdělav kon-*

šely zemské: míněno ustanovení krajských popravečů, tj. dědičných soudních úředníků z řad šlechty v jednotlivých krajích – 14 *k ohledání mezi křivým a pravým* k rozhodování mezi bezprávím a právem

15 *divné podivuhodné* – 16 *spojení Saturna s Jovem*: postavení, konstelace hvězd (Saturna a Jupitera), jemuž astrologové přiřítali význam pro dějinné události; v *Provodní sobotu*: tj. sobota před tzv. nedělí Provodní (první neděle po velikonočích); v r. 1464 připadla na 7. dubna – 17 *za čtyři léta* po čtyři roky

(TAŽENÍ K TŘEBÍČI)

Tehdy ihned král Jiří táhl jest opět s vojskem do Polné, a tu aby vypravil ku pomoci knězi Jindřichovi, což by mohl najvíce lidí. I tu dělal hajtmany pana Hrabani a nad vozy pana Jeníka; a takto k nim král Jiří mluvil pamatuje je: „Přijde-li na vás co, bíte se, milí páni, tak jako na
5 dobré lidi sluší.“ A oni takto sou se k tomu strojili: spravili sobě čtyři řady vozuov, i spravivše do nich jízdné i pěší, i táhli sou k Třebíči. I přitáhli sou pak k jednomu potoku, kdež krále uherského lidé táhli sou na ně, chtíc je poraziti. A oni sou zastavili sobě vozy u toho potoka, čekajíce jich. I nezdálo se jim tu dobře, i mluvili sou k tomu, aby přetáhli ten potok, brány
10 před sebou míti budú. I přeplavovali sou sobě vozy přes ten potok; a oni sou na ně táhli, chtíce je poraziti. Tehda oni zavřeli sou se u vozích za tím potokem, chtíc se tu brániti. I někteří páni s koní doluov mezi vozy ssedali, a to proto, nadějíce se, že jim budou k vozuom šturmovati. A oni, pojezdívše okolo nich, táhli sou k jedné březině. Tu pan Jeník mluvil jest
15 k hajtmanuom a ku pánuom prosíc, aby jemu pomocníky dali, že tomu sám dosti učiniti nemuože, by jemu se ti kams děli, kteříž sou jemu před řady jeli. I prosil jest pana Klusáčka, aby jemu ku pomoci dán byl. I tu jest pan Jeník hnul vozy tepruov, a to proto, že sou sobě byli na tom kladení velmi vozy zmátli a stiesnili. Tehda oni lidé krále uherského, vidúce to, táhli sú
20 na ně. A oni zavřeli sou se u vozích, zpravivše sobě děla a hákovnice na krajní vozy. A tak sou je od vojsky sobě odbili a odbívše táhli sou předce k Třebíči.

I táhli sou k tomu vršku, z kteréhož sou bili do páně Jindřichova vojska, spravivše sobě jedno dvěma řady vozy; a to proto těma dvěma řady
25 táhli k tomu vršku, že sou se nadáli, že jim toho vršku brániti budou, a to proto, aby sobě placu nestiesnili. A tak sou se na tom vršku položili, zase čtyřmi řady jako prvé táhli, a tak sou se krále za nic nebáli.

A pak po některém dni tu sou kněze Viktorína doluov svedli. I když sou po některém dni chtěli s toho vršku zase doluov táhnúti, takto sú táhli:
30 kázali sou ohně dělati, pískati, bubnovati, a sami, což mohli najtajněji, s vozy se zase obrátili a položili se před kněze Jindřichovým vojskem. A to sou udělali proto, aby jim na hýbaní vojska nějaké škody nebo hanby ne-

udělali. Tu sou se spolu hnuli s kněze Jindřichovým vojskem zase k Polné od Třebíče.

- 35 Jakož sou pak zase přitáhli k tomu potoku, kdež sou jim toho prvé chtěli hájiti, kdež sou pak lidé krále uherského přitáhše za nimi, i do vozuov jim zzadu vskočili, a oni sou je z vozuov zase vybili. Tehdy pan Jeník, pojavši z svého vojska dva řady vozuov, i táhl jest na ně, chtě se s nimi bít; a oni sou se s ním bít nesměli. A tak sou oni k Polné k králi, 40 pánu svému, zase brannou rukou přitáhli. A to všecko skrze vozy.

Protož, ktož má s tím pracovati, máť nač pomyslit, aby se najprvé těmi vopatřili, ktož by toho pomáhali, aby ty jim mohl volně rozkazovati, a tak rozkazujíc tomu dosti činiti; neb dopustí-liť na tě pán buoh klésku aneb nějakú porážku, tuť nebudú viny dávati Kubovi, Švehlovi ani Petrovi

- 45 – již tobě to všecko připsáno bude, buď zle neb dobře!

1 *Tehdy*: koncem května 1468 – 2 *knězi Jindřichovi*: Jindřichovi, knížeti minsterberskému, svému synovi; kníže Jindřich byl předtím poslán na pomoc svému bratru Viktorínovi (obleženému v třebíčském klášteře vojskem krále Matyáše), ale sám utrpěl v květnu porážku od Uhrů; *dělal hajtmany* ustanovil jako hejtmany – 3 *pana Hrabani*: Jan Hrabaně z Přerubenic; *pana Jeníka*: Vilém Jeník z Mečkova na Uhersku (u Vysokého Mýta) – 4 *pamatuje* napomínaje, upozorňuje – 5 *na dobré lidi* na urozené, na šlechtice; *sou se strojili* připravovali se; *spravili sobě* opatřili si, připravili si – 7 *k jednomu poloku*: patrně Stavečka, vlévající se u Třebíče do Jihlavy – 9 *brány*: brány vozové hradby – 13 *ssedali* sesedali, seskákali; *nadějice se*, že jim budou k vozuom šturmovati očekávající, že (nepřátelé) podniknou útok na jejich vozy – 16 *tomu dosti učiniti* zvládnouti to, stačiti na to; *by se děli* kdyby se poděli; *před řady* před vozovou hradbu – 17 *pana Klusáčka*: Jan Klusáček ze Zhoře – 18 *tepruov* teprve; *na tom kladení* při tom rozestavování – 18-19 *sou sobě byli* ... stiesnili natěsnali si – 20 *hákovnice*: ručnice vybavené před hlavnovým ústím hákem na zaklesnutí, aby se zmírnil zpětný náraz – 21 *sou je od vojsky sobě odbili* od svého vojska je odrazili; *předce* dopředu

23 *k tomu vršku*: patrně Strážná hora nad Třebíčí (proti klášteru, v němž byl obležen kníže Viktorín); *sou bili* stříleli; *do páně Jindřichova vojska*: leželo poblíž Třebíče a očekávalo pomoc – 24 *jedno jen*, pouze – 26 *aby sobě placu nestiesnili* aby si neomezovali prostor (potřebný k případnému rozvinutí, kdyby táhli s vozy ve 4 řadách vedle sebe) – 26-27 *zase čtyřmi řady*: teprve po zaujetí bojového postavení na návrší obklopili se zase vozovou hradbou, zaručující bezpečnost

28 *sou doluov svedli* dolů (tj. z třebíčského kláštera) odvedli – 33 *k Polné*: k hlavnímu ležení krále Jiřího – 39 *sou nesměli* neodvažovali se – 40 *brannou rukou* se zbraní v ruce; *skrze vozy* zásluhou vozů – 43 *klésku* poklesek, nehodu

(O PAPEŽI)

Nuže, milý papeži, mohls na to pohleděti a zpomenutí, jakož se pravíš býti náměstkem Kristovým – jako by měl v pravdě býti, od Krista-li si to naučení vzal, aby křesťany mordoval svými falešnými sliby? Jináč jest

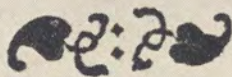
17. Žižka v nebi – vyobrazení v Jenském kodexu

COMMEN-
TARIUS BREVIS, ET
IUCVNDVS ITINERIS AT-
quē peregrinationis, pietatis & reli-
gionis causa susceptæ, ab Illustri &
Magnifico Domino, Domino Leo-
ne libero Barone de Rosmital et Blats-
na, Iohannę reginę Bohemię fratre germano,
Proauo Illustris ac Magnifici Domini, Do-
mini Zdenco Leonis liberi Baronis de Ros-
mital & Blatna, nunc supremi Marchio-
natus Moravię Capitanei: Ante cen-
tū annos Bohemicę cōscriptus, &

Allegj nunc primū in latinā linguam
translatus & editus.

Ex consensu Reuerendissimi Domini, Do-
mini Ioannis Olomucensis Episcopi,
apud Joanni Tulechouis à Tulechoua. quarto
Februarii. Anno Domini: 1 6 0 8.
sibi M. D. LXXVII. et seq.

53
 ty daky w diemy sa aby to pismo
 gme ktere qene dal nam pan boh
 zachowati. Prosmie geho kazdu
 chwili aby chme gemu byli mili
 myme w milosa. Opo to vzbierne
 rado sa. Amen

Pocmase walleu a Grizeld

B yb gedon to wlasserz mozn
 gatkubie gmenem walterus ma
 go ladi azemie pod sebu swietle
 kasz ymlado sa. Dobrego wupenie
 ymcaruolt. Stetgetnyct. Ten zem nemel
 aby lgt my skly. Wbudugvch meget obio
 val sie sgony asloby agynyct mezy tak
 nedbal. Edz sa sluhu chrili otom pziem
 luvati mezy sobu. Godnu chrili. Sabarwse
 sie wssqen vgdun. Eniemu. Agedon zniat ge
 naymley si zniat die Eniemu. Zadne Enie
 ze tbe mlota. Dovstaje nas wssed woli.
 tobie zgebiti musym. Raz. Wiediet. Zet sie
 nam wssqen. tboit. qinotte. Dobzie libie
 vlibili. su sie. Tak zle sine stiastin. ze tak
 pana mano. Zagednu. wleq. tebe. y sine
 gestu. ze nas. wotom. vstysst. tchdy. obo
 stastu. buden. yw budugie. gasz. zatot
 y sine. aby se. wazit. ozemia. aeban. mome
 stul. nebo. az si. mlad. aslen. wssak. mizelaba

- Kristus sv. Petra učil a trestal pro ufaté ucho Malchovo! A tak ne od
- 5 Krista jsi se toho naučil, než od Lucipera a ďábla, kterýž jest navedl Kaina, aby bratra svého Ábele zabil, tak tebe, aby ponúkal Němcuov křižovníkuov, aby Čechy mordovali. Pak by pomyslił na to, čím jest toho Kain požil, zdali také není sám zabit. Ty pak, by byl sám přijel do Čech, i ty by byl toho požil jako ta nebožátka křižovníčkové a Němečkové; tuším, že
- 10 jest jich noha z Čech neušla. I ty by byl, mám za to, s těžkem trefil do Říma. Než mám za to, že si tiem kárán legátem Juliánem, kteréhož Eugenius papež Čtvrtý též s svú bulí do Čech poslal. Tomu buli u Ryžmberka vzali a jeho Němce pomocníky zbili a zjiemali a jeho kápi červenú cepami rozmlátili; a by byl sám na rychlé koty nevzal, byli by jeho holé pleše ne-
- 15 litovali. I dobroť v Římě sedě bylo nebohými Němečky zastrkovati.

1 milý papeži: osloven Pavel II. (1464-1471) – 1-2 jakož se pravíš býti náměstkem Kristovým když o sobě říkáš, že jsi zástupcem Kristovým – 2 jako by měl jak bys měl – 3 aby mordoval abys dával zabíjet, abys soužil – 4 pro ufaté ucho Malchovo: podle evangelia uřad Petr Malchovi, služebníkov židovského velekněze, ucho při zajímání Ježíše (srov. zde na s. 482) – 5 Kaina: podle bible syn Adamův, který se dopustil bratrovraždy – 6 křižovníkuov křižáky – 7 by pomyslił kdybys byl pomyslił; čím jest toho Kain požil k jakému prospěchu to bylo Kainovi – 8 by byl přijel kdybys byl přijel – 10 s těžkem stěží, těžko – 11 že si tiem kárán legátem Juliánem že si l ereš výstrahu z toho legáta Juliána; kardinál Julián Cesarini byl hlasatelem páté křižové výpravy proti Čechům r. 1431 – 11-12 Eugenius papež Čtvrtý: byl papežem v letech 1431-1447 – 12 u Ryžmberka: u Rýznberka na útěku z bitvy u Domažlic r. 1431 (srov. zde na s. 272) – 14 by byl sám na rychlé koty nevzal kdyby byl sám nakvap neutekl (kol = valení, postup); holé pleše vyholené tonzury (odznak kněžství) – 15 nebohými Němečky zastrkovati nebohé Němce nastrkovat

BY BYL KRÁL JIŘÍ NA PRVNÍ KNÍŽATA A KRÁLE ČESKÉ SE ROZPOMÍNAL

- Tof, milý králi Jiří, tvoji švagrové Němci, s nimiž si se spřiznil, činiliť
- sú přátelsky! By byl na prvnie kniežata a krále české se rozpomínal, jak
- sú oni a kterak s Němci zacházeli, k nim příčiny hledající, nosy a uši jim
- řezali, ven z země je do jich krajin vyháněli, aby jedno s nimi v přezni
- 5 nebyli. Neb sú to dobře znali, že sú jim nikdá věrně nečinili, než kudy koli mohúc, Čechy i podnes pod se podmaniti žádajíc. By to byl, milý králi, učinil, dcery své by Němci nedával! Neb si byl opovrhl prvé zdravú radú dobrého a svatého kněze Martina Lupáče, nechtěl si s ním u Hory ani
- mluviti, ješto ten kněz Martin velmi o to stál a pracoval, že on kraloval.
- 10 A prosil boha a řka: „Milý bože, zkaziž toho krále Jiří i jeho rodinu!“ A tak se stalo, že již nižádný syn jeho nenie živ ani v Čechách krom Viktorína. Ten vochudl a nenie při rozuomu, jako by nebyl. Dokudž král Jiří poslúchal rady věrných kněží, kněze Martina Lupáče, dotud mu šlo vzhuoru: z pána

- učiněn gubernátorem a z gubernátora králem; ale jakž jediné řekl Rokycanovi: „Mistře, dostis mistroval, nechť my již také mistrujem,“ ihned mu se nedařilo. Co mu radil Rokycana, Lupáč, aby svých dcer nedával protivníkuom kalicha! Nejprv dceru svú dal za Matyáše, krále uherského. Ten čím se jest jemu dobrým odplatil, z napřed pověděných věcí muožeš porozuoměti. A ta jest od něho s víry svedena. Synu pak svému Jindřichovi vzal za manželku dceru Bramburského, a ten se tomu masu ženskému dal s víry svěsti. A Hynkovi, synu svému, vzal za manželku Míšenského dceru; i ten pro ženu kozlec převrhl a potom, po smrti krále Jiřího, když mu již štěstí slúžiti nemohlo, říkal takto: „Jakž sem toho kalicha, salva reverencia zvyjebeného, zapřel, žádného štěstie nemohu míti.“
- Takž ten král Jiří po těch svých dcerách málo vzav, ale mnoho zámkuov, měst, příslušejících k koruně České, kteréž jest slavné paměti císař Karel a král český k této České koruně druhé hotovými summami skupoval a jiné směňoval etc., jakož v majestátu téhož Karla císaře množstvie se o tom vypisuje, těch množstvie král Jiří po své dceři Míšenskému je vrátil, jakož též v majestátu téhož krále Jiřího se vypisuje. A proto potom i král uherský Matyáš i Němci s ním války znamenité vedli, neb je na to papež nastrojil. Hle, kterak buoh slyší své věrné, když k němu volají! Nesluší jich tehdy zamucovati, mají silného mstitele!

1 *švagrové* příbuzní prostřednictvím manželky, sestry n. dcery; zde zvl. zeťové – 3 *k nim příčiny hledající* vyhledávající záminku proti nim – 4 *jedno jen; v přiezni* v přátelství, v příbuzenství – 5 *věrně upřímně; kudy koli* jakkoli, jakýmkoli způsobem – 6-7 *by to byl... učinil* kéž bys to byl učinil – 8 *Martina Lupáče*: utrakvistický farář v Klatovech a v Chrudimi, volený biskup utrakvistický, radikálnější než byl oficiální utrakvismus (srov. zde na s. 73); *nechtěl si s ním u Hory ani mluvíti*: míněno setkání patrně u Kutné Hory, o němž není nic bližšího známo – 9 *ješto ten kněz Martin velmi o to stál a pracoval, že on kraloval* přes to, že se ten kněz Martin (tj. Lupáč) velmi o to zasazoval a usiloval, aby on (tj. Jiří) kraloval – 10 *a prosil boha*: tj. potom, když Jiří odmítl s ním jednat – 11 *krom Viktorína*: Viktorín zemřel až 30. srpna 1500, jeho bratři již dříve (Jindřich v r. 1498, Hynek v r. 1492) – 12 *vochudl* zeslábl, ubylo mu sil; *nenie při rozuomu*: Viktorín po otcově smrti vstoupil do služeb Matyášových a stále více se vyhýbal společnosti – 14 *jakž jediné* jakmile jen – 15 *dostis mistroval* dost dlouho jsi měl rozhodující vliv – 17 *dceru svú*: Kateřinu – 20 *dceru Bramburského*: Voršilu, dceru Albrechta Braniborského – 21 *Míšenského dceru*: Kateřinu, dceru Viléma Saského, jinak Míšeňského – 22 *kozlec převrhl* udělal kotrmelec, změnil přesvědčení – 23 *salva reverencia* s prominutím, s odpuštěním – 24 *zvyjebeného* zpropadeného, zatraceného

27-28 *druhé... a jiné jiné... a některé jiné* – 28 *etc. atd.*; *v majestátu téhož Karla císaře*: míněn patrně Karlův návrh zákoníka, tzv. Majestas Carolina (srov. náš Výbor I, s. 791n.) – 29 *po své dceři Míšenskému*: míněna Zdeňka, manželka Albrechta Míšeňského z rodu knížat saských – 30 *v majestátu téhož krále Jiřího*: nejspíše v smlouvě chebské z r. 1459 (uzavřena mezi panovnickým rodem českým, saským a braniborským) – 32 *nastrojil* navedl – 33 *tehdy zamucovati* tedy rmoutit, znepokojovat

(SMRT ROKYCANOVA)

Léta božieho 1471 ve čtvrtok na Svatého Petra na stolici posazení umřel mistr Jan Rokycana, volený arcibiskup pražský, skrze kteréhož milý buoh veliké a spasitedlné věci puosobil. Byl syn kováře chudého v před-
5 milého boha. Byl pravé kladivo proti nepřáteluom kalicha páně i proti pikhartuom. Dajž mu, pane bože, věčnú odplatu za jeho věrnú práci! Pochován v kostele tajnském. Při jeho pochovávaní byla králová Johanna, páni mnozí, neb byl člověk modlitebný; ve dne i v noci modléval se bohu
10 ihned z mladosti své. Před svú smrtí pohleděv na kněží, kteříž nad ním stáli, řekl: „Pomněte mne, kněží, přijdeť čas, že vašimi hubami vláčiti budou po zemi; ale budete-li stáli v pravdách Kristových a příkladní, potom bude kněz věrný tak vzáctný a mil lidu jako anjel boží.“

1 *ve čtvrtok na Svatého Petra na stolici posazení*: 22. února; ale toho roku připadl tento svátek na pátek (podobné záměny působila nejspíše okolnost, že nový den se počítal již po západu slunce) – 4 *králová* královna – 5 *proti pikhartuom*: mňněni čeští bratří, proti nimž Rokycana na konci života vystoupil – 7 *v kostele tajnském*: u Panny Marie před Týnem (byl to katedrální chrám církve podobojí); *králová Johanna*: Johana z Rožmitálu, choť krále Jiřího – 8 *modlitebný* hodně se modlicí, zbožný – 10 *vláčiti* vláčeti, smýkati – 12 *vzáctný a mil* vzáctný a milý

(SMRT KRÁLE JIŘÍHO)

Téhož léta umřel najjasnější král Jiří český a markrabie moravský tu noc na sobotu před nedělí Družebnú brzo po mistru Rokycanovi, ve čtyřech nedělích; onen slovem a tento mečem bránili kalicha Kristova. A pochován v pondělí na den Zvěstování panně Marii na Hradě pražském. Stálý nea
5 lezen v pravdách Kristových, v přijímání krve jeho předrahé, až do smrti. Umřel v ty války veliké. Smiluj se, pane bože, nad jeho duší! Střeva jho-pochována sú s soudkem v Tajně, podlé hrobu mistra Rokycany.

1 *téhož léta*: roku 1471 – 2 *tu noc na sobotu před nedělí Družebnú*: 23. března – 4 *v pondělí na den Zvěstování panně Marii*: 25. března; na *Hradě pražském*: v královské hrobce u sv. Víta – 6 *střeva* vnitřnosti – 7 *s soudkem*: mňněna patrně schránka, v níž byly uzavřeny vnitřnosti; *podlé hrobu* vedle hrobu

O SMETÁNÍ KONŠELUOV – O BOUŘCE PRAŽSKÉ

Téhož léta 1483 konšelé staroměští, novoměští i malostranští, spojvše se tajně s některými pány protivnými kalicha Kristova, od nich po-

moci čakajíce, minili všecky, kteříž přijímají krev pána Krista, duchovní i světské, shladiti a vyhnati ten čtvrtek téhož léta před svatým Václavem.

- 5 Ale milý buoh té lsti divně překazil. Neb rada a zrada jich tajná nemohla býti. Neb Tomášek od Hvězdy zlaté, ten některému z souseduov mluvil: „Již se teď vaše tudíž posvícenie blíží. Shledáte, žeť vám dáme krvavých mazancuov žráti.“ Ale ten jsa chytrý, poradiv se, i než ten čas přišel, ten týden před tím odšel na onen svět jako Jidáš. I roznášelo se jest to tajně
10 mezi lidmi, neb jsú v ty časy soused s sousedem nesměl volně mluvití. A chtěl-li jest kto s druhým na rynku mluvití, ohlédal se jako vlk, zdali by tu třetí byl, aby jich nevyzradil.

- Pak nad to více konšelé tíž měli své šibaly a zrádce, ti po vinních a po šenkovních domích chodíce počínali sami najprv lecos mluvití proti konšeluom, a přimísil-li by se kto k tomu a pověděl co takového, ješto by nebylo
15 libo konšeluom, i zrazovali je a oni je sázeli a druhé i mučili a tak své šibalstvo konali, jakožto Jíru hrstníka z krámcuov od svatého Havla a Šajnohu. Ten, ač jest byl Němec, ale potom poznáv pravdu, i věrně se jí přidržel, takž pro ni i hrdlo ztratil. Neb jsa před nimi obžalován, i tak ho na škřipci
20 v Starém Městě pražském mučili a pálili, až jeho na škřipci umrtvili. Potom nesli jej do domu jeho a přikryli jeho, jako by sám od sebe umřel, na marách. A ženě jeho bránili jsú plakati, hrozíce jí a jiným, aby se v šatlavě neoctli.

- Tak se to násilě předce konalo, až již blíz od toho času, že jsa nemocen na Hradě pražském kněz Hanuš Kolovrat, kterýž chtěl býti arcibiskupem
25 pražským, i pracoval k smrti; tak se dlouho mučil, nemoha umřieti, věda o tom, co se má Čechuom věrným v Praze dítí, i pověděl jest a výstrahu jim dal, jakož by se pak bylo to vskutku tak nalezlo. Ale milý buoh té lsti divně překazil. Neb kterýž jsú jámu jiným kopali, do té jámy samy dopustil vstrkati. Neb ty výstrahy majíce, z božieho jednání že jsú jim oznámeny,
30 i soused s sousedem, jemuž dobře věřil, to vypravoval v tajnosti, a ten opět jinému, až se to všecko rozneslo. I věříce pánu bohu, že jich neráčí opustiti, i nečekavše noci, v níž sú měli sousedy jímati a katovati se s nimi, i předešli je ten den prvé. Neb byli sú ti konšelé všecky před tím zapisovali, aby každý, což na koho zbroji přísluší mieti, byl s ní hotov, když koli
35 udeříno bude k šturmu na rathúze.

- Takž věrní Čechové tu středu před svatým Václavem, nečekajíce šturmování na rathúze, i šturmováno jest u Matky boží před Tajnem. Takž potom ihned po jiných kostelích šturmovali. Takž se mnoho suseduov sběre rychle, a to bylo v 14 hod., i jdú k rathúzu staroměstskému s zbrojí.
40 A mezi vraty rathúzskými stál purgmistr od Klobúkuov. I když sú k rathúzu přišli, otázal jich, co by chtěli, jemuž odpověděli, že by k rozkázání konšelskému to učinili. Jimž poděkovav z poslušenství hotového, i kázal jim tu čekati. I chtěl před nimi rathúz zavřítí. Ale oni ihned se na něho obořili a on prchl a utekl nahoru a skryl se. Takž všedše na rathúz,

45 i jali purgmistra s konšely a prikázali jim v světnici radné seděti tak, aby žádný nevycházel. I vyšel jest purgmistr na mázhúz, a ihned jeden sudlici jeho nohy probodl a on ihned učinil se zabitého a tajil v sobě duši. A oni nechtějice, aby tu mrcha ležela zabitá, i strojili se s ním k voknu, aby ho vyvrhli s rathúzu. Ale on chytil se rukou železa toho, na němž zpoléhají
50 vuokně, nechtěl se pustiti, až mu ruku kladivem železným odtloukli od něho, takž ten upadl až na zemi s rathouzu, v košili toliko na zemi ležel, zkrva-vený jsa. A Publik konšel utíkal s rathúzu, toho ranili před rathúzem. I prosil jest: „Nezabíjejte mne, že vám divné věci povím.“ I vlekli ho do šatlavy. Jiné pak konšely vsázeli do vazby. A v ty časy také zazvonili
55 k šturmu na rathúze. Tuž tepruv, co živo, běží k rathúzu. A Němci někteří, kteříž sú o té zradě věděli, rychle také k rathúzu na pomoc konšeluom běželi. Ale byli sú již zmeškali. I někteří zjímání jsú a jiní utekli a roz-prechli se.

Tuž také hodinu na Novém Městě obec s svými konšely šermovali, ale
60 mnohem ukrutněji, neb vskočivše do rathúzu, písaře, kterýž jest bránil, aby nešli do radné světnice, toho najprv zabili sú. A konšelé někteří prvé utekli jsú před tím z rathúzu. A kteréž našli v světnici, ty všedše zekali a zsekavše smetali je vokny ven s rathúzu. Nedoruoště Martin, ten upadl s pavlače v rathúze, Boreš nožieř, a ti od toho zemřeli. Páral pak, kožišník,
65 najprvnější konšel, ten byl utekl a schoval se u souseda v luoži. A tu nalezen jest a veden jest k rathúzu, spínaje ruce a říkáje z otrapy: „Ó, milý králi!“ A než ho dovedli k rathúzu, majíce k němu velikú nechut, neb velikú nespravedlnost lidem činil – penieze lidem chudým neb sirotkuom vyzdvihoval a jich mocí požieval, jakož mu se zdálo – na rynku, rozstú-
70 pivše se od něho, i stříleli k němu a sekajíce jeho říekali: „Toť mých deset kop,“ a jiní: „Toť mých pět kop.“ A on již byl bez duše dávno. A proto se chudina nad ním po smrti mstila, litujíce své křivdy, již jest jim činil. I přivlékli ho před rathúz k jiným, kteréž jsú smetali. Na Malé Straně stali Piplmasko, muže starého, šedivého a bradatého – ten málokdy býval bez
75 věnce – a s ním druhého, Tomka krajčího.

Tehdy obec s boží pomocí opanovavše rathúzy, pečeti vzemše, volili sobě jiné úředníky hajtmany. Téhož dne vybili kláštery a je zebali a mni-
chy vyhnali. Bosácký klášter u svatého Ambrože na Novém Městě u šran-
kuov proti královu dvoru, ten jsú veškeren obořili a potom bosáky a mnichy
80 ven z Prahy provodili, nebo toho byla příčina kázanie mnišská – a najvíce bosákuov – proti přijímání těla božieho a krve boží pod obojí zpuosobú, mistra Valentina Vlka, kanovníka hradského, jenž mnoho a příliš vyl proti pravdě, a nějakého Martina Pušky, doktora z Chrudimě, poběhlce nešle-
chetného. Ten, jsa na Karlově v klášteře, neměl dosti na tom, že tam kázal, ale scházal doluov, do jiných klášteruov, jako k Sněžné matce boží, k svatě
85 Anně, svatému Duchu, haněje a kaceřuje. A tak ti mniši pravili lidem, že

pod zatracením duše naší, ktož přijímají pod obojí způsobu, že budú zatraceni.

90 Téhož také dne na židy udeřili a všechno jim pobrali a rathúzy jsú dobře osadili a v noci žoldnéři po městě chodili.

Nadpis: o smetání o vyházení (z oken) – 2 protivnými kalicha Kristova kteří byli odpůrci přijímání podobojí – 4 ten čtvrtek: 25. září 1483 – 5 té lsti divně překazil ten lstivý skutek (tj. spiknutí konšelů pražských měst proti utrakvistům) podivuhodným způsobem překazil – 6 od Hvězdy zlaté: dům U zlaté hvězdy v dnešní Havelské ulici – 7 vaše tudiež posvícenie (ironicky): bylo to před pražským posvícením svato-václavským – 8 poradiv se věda si rady – 10 nesměl neodvažoval se – 11-12 zdali by tu třetí byl zdali tu není (někdo) třetí

13 šibaly podvodníky, provokatéry – 13-14 po vinních a po šenkovních domích po vinárnách a pivnicích – 16 a oni je sázeli a oni (tj. konšelé) je vsazovali do vězení; druhé (některé) jiné – 16-17 své šibalstvo konali podvodně, lstivě si počínali – 17 hrstníka krupaře – 19 takž tak že, že až – 20 umrtvili umučili k smrti, usmrtili – 22 aby se neoclti že se octnou

23 předce dále, stále; až již blíz od toho času: blízko 25. září, na kdy bylo provedení spiknutí stanoveno – 24 kněz Hanuš Kolovrat: Hanuš z Kolovrat, tehdy probošt svatovítské kapituly a administrátor konzistoře podjednou; zemřel již 27. září 1483 – 27 jakož by se pak bylo to vskutku tak nalezlo jak by se to pak bylo skutečně stalo – 32 katovati se s nimi mučiti je – 33 ten den prvé o den dříve, den před tím – 34 aby byl s ní hotov aby byl s ní pohotově – 35 k šturmu na poplach

36 tu středu před svatým Václavem: 24. září 1483 – 37 šturmování zvonění na poplach – 39 v 14 hod.: v 8 hodin ráno našeho času – 40 purgmistr od Klobúkuov: staroměstský purkmistr Jan od Klobouků (nazýval se podle domu U klobouků v dnešní Havelské ulici) – 41-42 k rozkázání konšelskému z příkazu konšelů – 42 z poslušenství hotového za pohotovou poslušnost – 45 v světnici radné v síni, kde se konala zasedání obecní rady – 46 na mážhúz do velké síně, která sloužila k shromážděním celé obce – 47 učinil se zabitého dělal, že je zabitý – 49-50 zpoléhají vuokně (duál) spočívají okna, okenní křídla – 52 Publik konšel: Prokop z Velevic, zvaný Publik asi proto, že býval dříve veřejným písařem (notářem)

59 obec lid, obyvatelstvo; šermovali potýkali se, bili – 60 vskočivše vniknuvše – 61 prvé dříve, předtím – 65 v luoži v posteli – 66 z otrapy z omámení, z pomnutí – 67 nechut nevoli, hněv – 68 peníze lidem chudým neb sirotkuom vyzdvihoval prisvojoval si peníze z chudinské a sirotčí pokladny, uložené na radnici – 69 mocí požíeval svévolně užíval – 72 své křivdy bezpráví nad sebou – 74 Piplmasko: tehdejší purkmistr, zvaný též Piprňásek; bradatého vousatého – 75 bez věnce střízlivý (věnec nebo vích měly ve znaku domy, kde se pilo víno nebo pivo)

77 zebrali vyloupili – 78 bosácký klášter u svatého Ambrože: na místě dnešního výstavního domu U hybernů s přilehlou budovou na Náměstí republiky (původně klášter italských benediktýnů, opuštěný za husitských válek; r. 1461 jej dal Jiří z Poděbrad minoritům, bosákům); u šrankuov u závor (na hranici Starého a Nového města) – 79 proti královu dvoru: sídlo českých králů od doby Václava IV. do Vladislava Jagellonského bylo na místě dnešního Obecního domu na Náměstí republiky – 80 provodili vyvedli, vyhnali – 82 mistra Valentína Vlka, kanovníka hradeckého: tehdejší kanovník u sv. Víta na Hradě pražském – 83 Martina Pušky, doktora z Chrudimě: augustiniánský řeholní kanovník v klášteře na Karlově – 85 k Sněžné matce boží: do karmelitánského kláštera při kostele Panny Marie Sněžné na dnešním Jung-

mannově náměstí – 85-86 *k svaté Anně, svatému Duchu*: do ženských klášterů sv. Anny (dominikánky; na dnešním Anenském náměstí) a svatého Ducha (benediktýnky; v dnešní Dušní ulici), kde řeholnice přijímaly podobojí – 86 *kaceřuje* obviňuje z kacířství – 89 *na židy* na obyvatele Židovského města – 90 *jsú osadili* obsadili (strážemi)

KRONIKA STARÉHO PRAŽSKÉHO KOLEGIÁTA

Tato kronika, obsahující záznamy z let 1419-1441, má vztah k jedné větvi Starých letopisů českých, ale vzhledem k tomu, že je psána latinsky, nelze ji do rámce letopisů přiřazovat. Ukazuje však, že záznamy Letopisů reprezentují základní typ kronikářství husitské doby a že ovlivnily i soudobou latinskou analistiku. – Název dostala kronika podle zmínky o vylopuení kolejních knihoven za bouře po smrti Jana Želivského, při němž se autorovi ztratil vzácný kostnický rukopis Husův o přijímání podobojí. Zmínku však lze vyložit i jinak, protože tehdy byly vybity i jiné domy, zvlášť konšelské; podle toho lze hledat i autora kroniky jinak, než jak byl hledán dosud, a to mezi laiky. Na laika ukazuje také hrubá latina s leckterými bohemismy a zmínky o autorově účasti na válce. Verše o bitvě u Habrů r. 1442, které byly do kroniky zařazeny a které sotva pocházejí od jejího autora, svědčí snad o tom, že znal tuto báseň zachovanou jen ve zlomku.

I

- Léta páně 1422 v úterý po Zjevení páně přišel svrchu řečený král Zikmund do Čech s velikým vojskem, Kutnou Horu vypálil i mnoho vsí a městeček v kraji čáslavském a pobil kněze i lidi, kteří zůstali v Kutné Hoře. Tehdy též děti byly loupny od Uhrů a ženy i panny od nich przněny až k smrti. Proti němu pražané i Žižka s těmi, kdo se jich přidržovali, vojsko své připraví a šiky své proti němu sestrojí. Od Kolína král, jak bylo řečeno, utekl, zapáliv město; pronásledují jej a blízko Habrů na jedné hoře královské vojsko spořádá své šiky. Rozvinou korouhve. Ozve se ohlušující ryk polnic a Čechové se na ně zmužile vrhnou. Uhři se dají na útěk. Ale co tehdy mohla prospět moc královská, když bůh na ně seslal silnou hrůzu? Opouštějí korouhve, koně ostruhami bodají a stejně utíkají, kdo jen utéci může; a kteří neutečou, odevzdají svá těla smrti; některé zastihne meč, jiní se utopí v řece. Připraví se útok; město Německý Brod padá a hynou všichni, kdo v městě zůstali; jenom v městě zahynulo mečem, jak se praví, 15 nejmeně tisíc a pět set lidí. A po tomto vítězství byli Češi obohaceni nevyličitelnou kořistí nepřátel i prchajících. V městě též byl zajat jeden slovutný a velmi statečný rytíř, jenž byl hejtmanem, Polák řečený Záviše Černý, a jako zajatec s jakýmsi rytířem řečeným Mrvice byl dovezen na pražskou radnici k Červenohorskému.
- 20 Téhož roku v pondělí po Reminiscere byl na radnici na Starém Městě sfat jeden kazatel, kněz Jan z Písků z Nového Města, ještě s devíti jinými.